

Kritika překladu

přípravný týden 10.-14. září 2018

Kritiké techné - umění posuzovat. U Larousse až třetí význam je „nepříznivý úsudek“.

- 1) Ze dvou hledisek - jednojazyčné, dvojjazyčné
- 2) Typy chyb: věcné, jazykové, skryté:

*Une bonne traduction est celle
qui ne saute pas aux yeux,
ne blesse les oreilles ni
ne fait de feintes de corps -
le premier par des fautes objectives,
le deuxième par celles de langue
et le troisième par celles masquées
(Apprendre la traduction à l'aide de grilles...*

[https://digilib.phil.muni.cz/.../1_EtudesRomanesDeBrno_45-2015, P. Doležalová](https://digilib.phil.muni.cz/.../1_EtudesRomanesDeBrno_45-2015_P. Doležalová))

- 3) Estetická stránka: obvykle se hodnotí u uměleckého textu nebo je jeho hlavním rozlišovacím znakem, ovšem je značně subjektivní. Revize, kritika: opačný postup než při překladu - nevolím stylistickou rovinu, ale všímám si, zda je homogenní, jednotná; anebo, pokud ne, proč, zda je změna motivovaná, nebo ne. Česky: funkční styly, fr. např. „niveaux hiérarchiques supérieurs au texte“ - discours etc. (srov. http://www.revue-texto.net/Inedits/Malrieu_Rastier/Malrieu-Rastier_Genres1.html)
- 4) Kritika textu pomocí překladatelských mřížek
- 5) České texty k revizi:
technický, popularizační - Morel

Původní přeložený text:

Případ 4. Exploze raketoplánu Challenger vyslaného navzdory skutečnosti, že jeho start inženýři nedoporučili.

28.ledna 1986 v Kennedyho kosmickém středisku je venkovní teplota velice nízká ve srovnání s teplotami, jaké bývají na Floridě v zimě. V noci se teplota dostala až na mínus 13 stupňů Celsia. Raketoplán Challenger odstartoval v 11 hodin a 38 minut. Ze země se vznesl silou dvou raketových motorů na pevné palivo (boosters), které měly fungovat po dobu dvou minut a pak spadnout do oceánu, odkud měly být vyzdviženy k opětovnému použití. Každý z těchto raketových motorů se skládá z řady válců, které na sebe navzájem dosedají svými horními a dolními částmi. Tak vznikají dlouhé trubice otevřené shora a zdola tak trochu jako konzervy na obou koncích otevřené, které pokračují nad sebou.

30

Pro dosažení nepropustnosti připojení raketových motorů (boosters) , jsou motory připojeny pomocí dvou kruhových spojů (O-rings). Hoření paliva válce rozšiřuje, ale je předpokládá se rozšíření elastických spojů aby bylo dosaženo nepropustnosti vnitřků raketových motorů (viz. obr. 3).

Ale toho dne byly spoje raketových motorů zchlazeny na teplotu přibližně 0 stupňů. To způsobilo jejich nižší elasticitu. Pro jejich správnou elasticitu by byla potřebná teplota asi pětikrát vyšší, nad 24 stupňů Celsia. Takto tedy ve velmi krátkém časovém úseku na pravém raketovém motoru došlo k „předehře“ tragedie, kdy došlo k úniku hořlavého paliva, který způsobil výbuch obrovské vnější nádrže

raketoplánu, která se porušila. Sedm astronautů zahynulo, Ameriku to traumatizovalo a obrazy z tragedie obletěly svět.

Tato katastrofa nebyla způsobena složitým technickým jevem, kterému by bylo těžké porozumět a předvídat ho jako je například skrytá chyba v mnoha řádcích počítačového programu. Odborníci na raketové motory dobře věděli o problému ztráty elasticity spojů v době, kdy bylo okolní prostředí chladné. Opakovaně bylo požadováno, aby raketoplán nebyl vyslán. Přesto bylo rozhodnuto o jeho vyslání.

POHNUTÁ HISTORIE SPOJU ZVANÝCH O-RINGS

Během pěti let, které tomuto vyslání (startu?) předcházely bylo opakovaně konstatováno zhoršení kvality spojů raketových motorů. Začala být připomínána jejich mimořádná citlivost na chlad, která se stávala důvodem k neklidu, k diskusím a k studiím.

Podle NASA jsou určité součásti klasifikovány jako kritické. Takový kritický díl by měl být na závěr před startem stroje schválen. V roce 1980 byly tyto spoje zařazeny do druhé úrovně kritičnosti, v roce 1982 jim byla přidělena kritičnost první úrovně. Podle pozměněných předpisů v roce 1983 byly tyto spoje zařazeny mezi kritické součásti. V červenci 1985 je znovu ustanovena klasifikace kritických dílů, ale pro schválení letu s kritickými součástmi stačí schválení nižším managementem.

Měsíc před startem výrobce raketových motorů raketoplánu (boosters), firma Morton Thiokol, požaduje zrušení klasifikace kritických dílů. Ředitel projektu Booster v NASA odmítá, ale omylem je zeslaben význam klasifikace kritických dílů.

Šest měsíců před startem Challengeru inženýr firmy Morton Thiokol posílá svým nadřízeným zprávu, ve které vyjadřuje obavu z „katastrofy velkých rozměrů“, pokud nebude vyřešen problém s připojením raketových motorů. V říjnu roku 1985 jiný inženýr firmy Morton Thiokol souhlasí s pozastavením dodávek těchto raketových motorů . „Je to červený prapor,“ napsal.

PŘESTO DOCHÁZÍ K ROZHODNUTÍ O STARTU RAKETOPLÁNU (27. A 28. LEDNA 1986)

Bez další klasifikace kritických dílů, nebudou připojení raketových motorů oficiálně v průběhu procedury schvalování startu více prověřována.

27. ledna 1986 v den předcházející startu od 14 hodin 30 minut do 17 hodin inženýři firmy Morton Thiokol se sídlem v Utahu jsou informováni o tom, jaká venkovní teplota je na Floridě. Jsou tím velmi zaujati. Teplota je mnohem nižší než při jaké byly jejich spoje motorů testovány. Zodpovědný pracovník firmy v Kennedyho kosmickém středisku na Floridě upozorňuje zodpovědné pracovníky NASA a vyžaduje uspořádání telekonference.

Od 17 hodin 45 minut do 20 hodin dochází k několika telefonickým rozhovorům k tomuto tématu se zodpovědnými pracovníky NASA.

V jednom z nich inženýři firmy Morton Thiokol požadují zrušení startu. Vážně se o tom uvažuje. Jiný názor z Firmy Morton Thiokol není tak jednoznačný.

- zpomalí roztahování spojů, což znemožní hořlavému plynu unikat.

32

Zdůrazňují, že start za teploty nižší než 11,7 stupňů Celsia bude provázen tak špatným fungováním součástí, jaké nebylo dosud pozorováno. Ředitel projektu Booster u Morton Thiokol prohlašuje, že nemůže start doporučit. Pak požaduje přerušeni telekonference kvůli vnitřnímu spojení s pracovníky Morton Thiokol.

Ve 22 hodin 30 minut až 23 hodin: Vnitřní spojení pracovníků Morton Thiokol v kancelářích společnosti v Utahu. Jsme v samotném srdci dramatu. Dva inženýři energicky prohlašují, že jsou proti startu. Ostatní inženýři dávají svůj nesouhlas najevo méně energicky. Ředitel projektu se zdá být také proti startu. Tři vedoucí pracovníci společnosti Morton Thiokol zůstávají sami s ředitelem projektu a požadují, aby do protokolu byla dána věta, že zodpovědnost se z hlav inženýrů přenáší na hlavy manažerů. Říkají, že existuje hranice bezpečnosti každé z dvojice spojů.

V dalších chvílích ředitel projektu Boosters u Morton Thiokol dává Kennedyho kosmickému středisku na Floridě najevo, že on je také proti startu. Ředitel projektu Boosters na straně NASA mu odpovídá, že spoje raketových motorů nejsou klasifikovány jako kritické součásti a že byly použity už při 24 předchozích startech.

23 hodin 15 minut až 23 hodin 30 minut: V Kennedyho kosmickém středisku probíhá diskuse mezi třema hlavními odpovědnými pracovníky a zde přítomným ředitelem projektu Boosters od Morton Thiokol.

33

Znovu, ale bez úspěchu se snaží odvrátit vedení NASA od startu raketoplánu. Ale říká, také, že by nerad musel vypovídat před vyšetřovací komisí.

Noc z 27. na 28. ledna: Počátek dne startu. Dokončují se poslední procedury a výměny souhlasů před startem. Otázka spojů motorů není diskutována, i když se teplota ještě snížila.

28. ledna 11 hodin 38 minut: Start a zničení raketoplánu *Challenger* v důsledku špatného fungování O-rings.

životopisný, popularizační - Édith Piaf

umělecký, životopisný - Chagall

umělecký, poetický, báseň - Piaf

B) popularizační životopis přeložený z francouzštiny:

roztříd'te chyby do skupin a navrhněte odpovídající variantu:

DAVID BRET: ÉDITH PIAF (<http://www.obecprekladatelu.cz/anticena-skripec.htm>)

Najdi pro mě nový způsob smrti (Find me a new way to die)

Dosud nevyprávěný příběh

Nešťastný námořník skončí po noci vášnivé lásky jako utopenec v přístavu. (str. 15)

Záliba Piaf v mužích byla součástí jejího neklidného životního stylu (str. 16)

Yves měl vztah s jiným mužem. K tomu se pak okamžitě vrátil, jakmile jejich zápal s Edith ochladl. (str. 16)

... patřil k bisexuálním prospěchářům a podle všeho nebylo nijak povznášející se s ním znát. (str. 16)

Ve svých začátcích Edith vystupovala „jako poskok“ Louise Gassiona a Mômone při jejich produkcích na ulicích (str. 18, 19).

Edith a Malý Louis si pronajali si pronajali pokoj v nevhodně pojmenovaném hotelu Hôtel de l'Avenir ... (str. 22)

Edith si dopřála pár laskavostí, když přijala pozvání na slavnostní večeři pořádané ministrem vlády Jeanem de Rovera (str. 27)

Když jsem spolkla svou hrdost, řekla jsem jí to. (str. 49)

Piaf zvolila Yvese Montanda, který vytvořil další precedens jako první v dlouhé řadě umělců, jež střídavě milovala, živila, formovala a šikanovala v zájmu národní a mezinárodní slávy. (str. 59)

Přinutila ho vyřadit ze šatníku křiklavá kostkovaná saka a zpívat v košili, aby zdůraznil svou siluetu – druhou po Piaf, dokud nevzala začátkem šedesátých let Paříž útokem Barbara. (str. 60)

Jacques Pills byl prospěchář, homosexuál svou náklonností, jenž svými triky kořistil na slavných ženách. Joséphine využíval jako odrazový můstek, a když se dala do pohybu jeho vlastní kariéra, odhodil ji jako horkou cihlu. (str. 99)

Na těžce straně pak i Joséphine odhazuje Pillse jako horkou cihlu.

Figus byl možná nejoddanějším služebníkem Piaf, ale byl také její největší pohledávkou. (str. 150)

Příkladem neporozumění originálu je informace, že Edith Piaf napsala pro anglickou zpěvačku Patti Page šanson *I remember today*, což překladatelka překládá jako *Pamatuji dnešek*. Když čtenář, zaražený nesmyslností tohoto slovního spojení, zapátrá dál (např. na Google), zjistí, že šanson má název *I'll remember today* a že začátek písně zní: *For always and always I'll remember today*, tedy *Navždy si budu pamatovat dnešní den*, což je nejen stylisticky, ale především významově něco jiného.

Zcela nesystematicky a náhodně zachází překladatelka i s názvy šansonů. Ve většině případů je ponechává ve francouzském originále (případně s překladem do angličtiny), sem tam se objeví překlad názvu do češtiny. Zato v češtině až notoricky známý šanson *Milord* zásadně a důsledně uvádí s vlastním překladem titulu jako *Milostpán!*

Zvláštní kapitolou jsou pak překladatelčiny pokusy o překlad některých šansonů, resp. jejich částí. Jsou to velmi neumělé „podstročnický“, které by v nejhorším případě mohly sloužit jako podklad k přebásnění, v žádném případě však ne k publikování.

Škoda že si překladatelka ani redaktor nedali tu práci, aby vyhledali již existující české překlady šansonů (Pavel Kopta, Jiří Dědeček) a nevyužili je, případně že nenechali úryvky ze šansonů přeložit. Rozdíl mezi překladem básníka a podstročnickem je totiž nebetyčný:

„T' es l'homme qu'il me faut“ (str. 148)

Když si s tebou vyjdu, zavěším se do tvé paže,
ženy tě vidí, ale naštěstí pro mě ty nevidíš je!
Ty jsi muž pro mě!

Pavel Kopta: Jsi můj ideál

Když jdem spolu ven
Tak oči všech žen
Se jen za tebou
Vždy točí a zvou
Mám chuť na ně řvát
On má
On má
On má jen mě rád.

Manouche, kmotřenka Mistingeutt, byla častou návštěvnice u Billy, a také tajně spolupracovala s hnutím odporu. (str. 55)

Téměř každá velká hvězda v Americe se toužila s Piaf vyfotografovat, ale **některé** z nich se jí za zády vysmívali, považovali ji za podivínku. (str.78)

Publikum, které očekávalo podívanou na Sarapa, **měli být zklamáni**. (str. 171)

C) Umělecký, životopisný - Marc Chagall, Ma vie,

Mannovi.

„Židovský velký kapitál by se měl jako zlověstná bestie strčit do klece nebo přímo vyhladit.“
s. 21